»БРАНИК« ИЗЛАЗИ
шест пута на недељу,
осим на дан после свеца.

ПРЕТПЛАТА И ОГЛАСИ
шаљу се на администрацију
А РУКОПИСИ
уредништу »БРАНИКА« у Нови Сад.

Рукописи се не враћају.

БРАНИК

ОРГАН СРПСКЕ НАРОДНЕ СЛОБОДОУМНЕ СТРАНКЕ

ЦЕНА ЈЕ »БРАНИКУ«
нагодину К 32·— 40·— дин.
на по године К 16·— 20·— »
на четврт године К 8·— 10·— »

Поједини бројеви стају 10 потура.

ОГЛАСИ
рачунају се 10 пот. од реда ситних слова

Уредништво и администрација „Браника“ налази се у кући дра Мих. Полита-Десанчића, грчко-школска улица бр. 11.

Број 68. У Новом Саду, у недељу 25. марта (7. априла) 1907. Година XXIII.

ГОВОР

Дра Михајла Полита-Десанчића,

посланика кикиндског,

држан у ствари законског предлога о пристојбама народних учитеља на општинским и вероисповедним школама и о правним односима недржавних основних народних школа у седници заступничке куће угарског сабора 22. марта (4. априла.) 1907. год.

Славни сабре!

У државном животу има једна врста политике, која може да у свакој држави означи степен цивилизације: то је умесна културна политика. Кад би законски предлог, о ком се говори, одговарао културним потребама Угарске; кад би одговарао оном историјском развитку, оном консолидованом темељу, на ком је ова држава према вероисповестима увек сређивала свој одношај; кад би одговарао етничким приликама, кад би одговарао у опште природи Угарске, радосно бих поздравио овај законски предлог као напредак културе. Али овај законски предлог је у противности са историјским развитком Угарске, у противности је с оним односом, у ком је угарска држава са сваком вероисповешћу увек била, у противности је са етничким односима и, славни сабре, то је проузроковало, да су милиони и милиони угарских држављана не само незадовољни, него да су тиме и веома огорчени. (*Тако је! Тако је! на народносним клупама*). А, славни сабре, Угарској у таким околностима веома је потребна умесна културна политика. Ако има чега, што би, услед жалосних појава, које су у последње време избиле а које су у иностранству не само учиниле рђав утисак, него су начиниле и скандал, — што би било кадро успоставити добар глас Угарске, онда је то свакако добро схваћена и добро примењена културна политика.

Знам ја, славни сабре, да се данашња поштована влада не боји тога, е ће овај законски предлог у иностранству учинити рђав утисак. Та уређење учитељских плата је културан напредак. За такав га морамо сматрати нарочито онда, кад овај законски предлог не само уопште подиже плату старих учитеља, него ју у такој мери установљава за учитеље, да има старих културних држава, у којима не беше таког подизања плате. Кад је недавно г. министар просвете разлагао тај темат, ја сам упао у реч, а г. министар просвете је мислио, да хоћу да противречим. Но ја сам то одобрио, што је он рекао, јер сам се и ја бавио питањем, у каквим су односима народни учитељи у Европи, и знам, да на пр. у Француској maître d' école има тако јадну плату, да се томе човек код цивилизованог народа заиста мора чудити. Бар онда, кад сам ја био у Француској, имали су тако јадну плату.

С друге стране пак, славни сабре, садашња влада не боји се, да ће овај зак. предлог учинити рђав утисак у иностранству, за то, јер је зак. предлог склопљен са свим на калуп западних држава, а у западној Европи има слабо или никакве вероисповедне автономије, тамо се држава не само меша у наставу, него има и диспозитивно право.

Према свему томе, онај, који познаје стање, прошлост Угарске, који познаје овдашње етничке и вероисповедне односе: тај богме неће симпатисати са овим зак. предлогом, него ће рећи, да је то *један несрећан законски предлог.* (*Истина је! Тако је! на народносним клупама.*)

Да видимо само, славни сабре, како се у последње време развијала просвета у Угарској. Мислим: у последње време, од како је успостављен устав у Угарској, од како се г. 1867. склопило поравнање. Признајем, да је угарско законодавство на пољу наставе, а особито у основне школе унело велико и модерно начело: обавезну наставу.

Заиста беше то модерна струја г. 1868., која је увела то умесно начело. Али касније законодавство, наиме оно од г. 1879., 1883., 1893., увело је таково начело, које се противи природи Угарске т. ј. увело је начело језичког јединства и увело је не само државну заштиту, него и државну премоћ. Државна премоћ је у свакој држави штетна, јер задатак држави није то, да чиниоце, што су у држави, да друштвене, вероисповедне, народносне, племенске односе апсорбира, него да их по потреби потпомаже и да их у само крајњим случајевима ограничава. До чега доводи државна свемоћ, видимо најбоље у Француској. Познајем Француску и знам, да су Французи добри, ревни католици, па се ипак нису могли да одбране против државне свемоћи и сад морају да дају под закуп своје сопствене цркве. Ако у Угарској државна свемоћ буде и даље ишла тим путем, онда ће временом и угарска католичка и остале вероисповести морати узети у закуп своје сопствене цркве. Ово није претеривање, него чиста истина.

Славни сабре!

Грдна је разлика између данашњих и оних људи, који су после успоставе устава посматрали културу Угарске. Ти велики људи беху: Фрања Деак и Јосиф Етвеш, који беху уверени о том, *да је у Угарској немогућа унификација културе*, и да је уз домовинске прилике, једино могућа и потребна амплификација културе. За то у закону од год. 1868. нема ни трага *јединству језика*, које су тек касније закони донели у духу повинизма. Зашто су Фрања Деак и Јосиф Етвеш друкчије посматрали нашу културу? Био сам сретан, да лично познајем барона Јосифа Етвеша и често сам се разговарао с њим. Кад сам данас прошао поред његова споменика, уздахнуо сам, јер су ми пред лицем лебделе племените црте његова лица, кад је одушевљен за културу у Угарској рекао: „Та ми овде у Угарској не само да не можемо, него ни не смемо *једну* културу ширити, него нам је дужност да ширимо *сваку* културу“, а истом приликом је рекао: „Ми Мађари ћемо показати и доказати Европи, шта је то хармонична култура“. Изволите прочитати његове списе и тамо ћете наћи његову идеју.

Питам, славни сабре, зашто су Фрања Деак и Јосиф Етвеш радили тако? Ваља, да с једним важним питањем сви будемо на чисто и само онда, кад с тим питањем будемо на чисто, можемо развијати културу у Угарској.

Главно је питање, славни сабре, има ли Угарска обележје западних или источних држава? Држим, шта више уверен сам а уверен је сваки Мађар, који је учио историју Угарске, да Угарска има обележје источних држава. То доказује цела историја Угарске. (*Кретање и порицање на левици*). Изволите само бити стрпељиви, ја могу доказати, јер нисам ту своју тврдњу измислио. У западној Европи где су хомогене, праве националне државе; где етничке границе покривају географске границе, имају сасвим друге појмове о том, шта је држава, а шта народ. У западној Европи, појам народа је један и исти са државношћу, а у источним државама је народ племе. (*Порицање на левици.*) Доказаћу то славни сабре и нека ми је слободно упозорити само на то, какав карактер има данашња Турска. Турска је и данас моћна држава...

Један глас (*с левице*): Болестан човек!

Др. Михајло Полит-Десанчић: ...бар је моћнија од Угарске, јер *Угарска* усљед оне свезе, у којој стоји према Аустрији, *нема обележје независне државе.* (*Тако је! на десници.*) Ја велим да она држава, која нема своја иностранa дела, која нема своје ратно, финансијско (*Тако је! са деснице.*) дело, која нема своју привредну независност: *не може имати квалификацију праве државе*, него само неку широку автономију. (*Кретање на левици*). Знамо да и Турска има своју државност, но за то је у Турској немогућност, апсурдум казати, да су сва племена у Турској Турци. То схваћање влада код нас, а оно се коси са историјом Угарске, наиме овде државност бркају са племеном. У Турској турски језик каже шта је племе: то је *милет*. Тамо има јерменски, грчки и бугарски милет, а у последње време и српски милет. У Македонији има српских епископа и митрополита, а Куцовласи у последње време настоје на том да и они имају свог епископа, да буду милет.

Кад Турска држава призна кога као народ, онда га је дужна увести у државни списак, чему је последица то, да се држава не сме уплетати у вероисповедну автономију, па не само у цркву, него ни у школе и ни у више других ствари. Кад сам био у Цариграду, искусио сам, да васељенски патријарх са Портом, великим везиром, исте тако као и европске амбасаде дописују посредством дипломатских нота.

Какав беше развитак у Угарској? Је-ли било онога, чега има данас? Знамо да у историји има израз: natio Rasciana, gens Rasciana, natio Sachsiana. Саси су дакле столећима играли улогу у историји као нација и имали су свој народни универзитет. *Угарска има и данас карактер источних држава*, јер у њој и Румуни имају своју народно-црквену автономију, Срби имају свој народно-црквени сабор, имају српски народни саборски одбор, имају српске народне црквене фондове и закладе. Ако ко данас тужи српске фондове и закладе, тај је дужан у смислу закона употребити овај израз, јер иначе судија не може донети пресуду, пошто тужени није казан; а ако судија донесе погрешну пресуду, та се не може извршити.

Свим тиме сам хтео да докажем, да Угарска има карактер не западне, него источне државе, и да је угарска држава кроз столећа увек респектовала вероисповести и разна племена. Та ми Срби смо потоцима лили крв своју, да би одбранили свој језик, своју отаџбину, своју веру.

Жигмонд Ајтнер: Код Сентомаша! *(Вика.)*

Др. Михајло Полит-Десанчић: Од римских царева немачког народа, од угарских краљева добили смо привилегије, које су за нас осигурале вероисповедну автономију и у смислу којих слободно можемо бирати своју црквену поглавницу; школска автономија зајамчена је законом од г. 1790/91, XX. зак. чл. од г. 1848. а поглавито је Србима и Румунима зајамчена 9. §-ом XLIV. зак. чланка од г. 1868. То, славни саборе, није какав споредан зак. чланак; *ја га сматрам за прави основни закон, који се не може и не сме — да тако речем — сравнити са каквим законом о вициналној железници.*

Славни саборе! Ја кажем, овде има великих разлика, јер су државници Угарске увек били на том становишту да разна племена и народности треба штедити, и знамо, да је и Св. Стеван саветовао свом сину то. И кад то стоји славни саборе, онда се врло чудим, што је један тако женијалан човек као што је министар богочасти и јавне наставе, (*Узвици на левици: Живео Апоњи!*) који се прочуо не само у Европи него и у Америци, познајући историју Угарске и знајући да код нас вероисповести, народности и племена стоје у сасвим другом односу једни према другима него у другим државама западне Европе — ступио пред заступничку кућу са оваким законским предлогом. Ја, славни саборе, могу то да протумачим. Г. министра богочасти и јавне наставе као свога посланичког друга познајем више од 30 година. Сећам се, да је на почетку своје каријере био у једној елитној странци, а та — наглашавам то — елитна странка била је Шењењева странка. Јер барон Павле Шењеји знао је, како ваља згушћавати крем разних странака. Касније је г. министар просвете ступио у друге странке и као женијалном човеку пошло му је за руком, да склопи и једну нову странку, која је под његовим водством играла меродавну улогу у политичком животу.

Напослетку је као Мађар ступио у странку независности и ја се ни мало не чудим што се онај, који је некада био Шењењев присталица, данас издаје за Кошутова присталицу, што је приступио његовим идејама. Г. министра сам и у том његовом мењању страначкога гледишта увек поштовао, јер је у њему било увек онога, што Француз назива: noblesse d'esprit. И сад се веома чудим, што је баш такав човек, ступио пред угарско законодавство с овим законским предлогом. И како ја то тумачим? Знамо, сл. саборе, да је после оног несретног рата, који је бесно између Француске и Немачке, пиром Француске била лозинка: par l'école pour la patrie; држим, да је и г. министру просвете била то мисао водиља, кад је саставио овај законски предлог, да већ у школи треба одгајати, будити мађарско родољубље. (*Тако је! Усклици: „Éljen!“ на левици.*) Ужасна је то заблуда, сл. саборе, да буђење родољубива осећаја ваља већ у школи истаћи за цел. (*Поричање на левици.*) Доказаћу ту своју тврдњу. Навешћу једног француског писца, који о родољубљу ово каже: Le sentiment pour la patrie, est un sentiment spontané du coeur. Таково добровољно осећање срца може ли се укаламити у људе *страним језиком*? (*Немир.*) Не може! Али родољуб у Угарској Србин може бити *само као Србин*, Румун само као Румун, Словак само као Словак, Сас само као Сас, Немац само као Немац. То се не може променити. Али може се тако неговати, да сваки откуцај срца сваке народности куца за отаџбину и тако да заједно осећа скупина народности.

Жигмонд Ајтнер: За мађарску отаџбину! (*Вика.*)

Др. Михаило Полит-Десанчић: Огромна је то заблуда, да у Угарској свако безусловно мора бити Мађар. Огромна заблуда је то, јер баш у том је та заблуда, што Угарска има карактер не западних, него источних држава. (Велико кретање.)

Жигмонд Ајтнер: Ви је увек компромитирате!

Еуген Молнар: Како хоћете културу, кад се увек позивате на исток?

Председник (*Звони*): Молим мира, господо посланици!

Др. Михаило Полит-Десанчић: Као што се у Турској не може казати, да су тамо разна племена сви Турци, ма да је државност турска, исто тако се за Угарску не може казати, да су народности Мађари. (*Кретање.*) Та овде у извештају просветног и финансијског одбора, који је поднесен заступничкој кући, налазим један израз, који се не може ни разумети, а тај је: народни суверенитет.

Жигмонд Ајтнер: То Вас боли!

Др. Михаило Полит-Десанчић: То се са свим не може разумети. То не познајем, не могу усвојити и то ниједан Европљанин не може одобравати (*Кретање*), јер признајем народни суверенитет према иноземцу, признајем народни суверенитет до извесног степена према владару, али говорити о народном суверенитету према сопственим грађанима државе: то нема смисла. Но било би смисла, кад би се уметнуле ту две речице: народни суверенитет мађарског племена. У том сам смислу одговорио господину министру просвете, кад је једном приликом рекао, да сви у Угарској треба да знају, да је у овој земљи на овом земљишту само Мађар господар. Понављам, тај израз има смисла, ако се оне две речице додају и ако се рече: народни суверенитет мађарског племена. Г. министар просвете је касније разлагао тај израз и рекао је: „Нисам тако мислио, да господар у Угарској буде мађарско племе, племенски Мађар, него сам мислио тако, да скупина грађана буде господар у овој земљи.“ А то нема смисла. Јер ако смо сви господари у земљи, онда нико не би био господар. То са свим одговара средњевековној сколастичкој филозофији, по којој: La plures sunt Dii, vel unus dependit ab allio vel non. Si unus dependit ab allio, non est Deus, si non nullus erit Deus, ergo unicus est Deus. Тако се може казати, да је мађарски народ господар у овој земљи, али онда не треба говорити о том, да је у овој земљи когод господар разним племенима и народностима.

Но министар, изгледа, веома се бојао, да би се у Европи могло применити за мађарско племе оно, што је Наполеон I. рекао: Grattez le Russe et vous trouverez le Tartar! За то нека нас г. министар не трактира изразом, да је у овој држави Мађар господар.

Славни саборе! Често сам слушао, да наглашавају, шта ми хоћемо. Та мађарска држава неће да збрише разне народности, него само хоће то, да науче мађарски језик, јер то је државни језик.

Фрања Скичак: Чујмо! Чујмо! Ово је занимљиво!

Др. Михаило Полит-Десанчић: Извините, али „државни језик“ то није европски израз. Изволите казати Француз: langue d' état или Енглезу: language of state, неће то разумети, мислиће, да је то јапански или кинески, јер где племенске границе покривају географске границе, ту дотични народ или нација не спадају на то, да наглашавају државни језик, јер држава не може имати свој језик него га може имати само народ; а тамо, где народ чини хомогену нацију, по себи се разуме, да је језик тога народа службени језик.

Исто тако смо *с мађарском државном идејом*. Изволите казати Француз: l' idée d' état или Енглезу: idea of state, он ће рећи да то не разуме. Прве хомогене националне државе нису стале на то, да непрестано наглашавају национални суверенитет, државни језик, мађарску државну идеју. Ето то је знак, да Угарска нема карактер западне него источне државе. (*Кретање.*)

Велика је срећа министарâ просвете и унутрашњих дела, што нису министри у Македонији или у Старој Србији, или у којој другој источној држави (*Узвици: У Румунији! У Бугарској! Смеј.*). Кад би тамо у Македонији министар или који паша издао такву наредбу, као г. министар просвете, да у Великој Кикинди ваља српску веронауку предавати на мађарском језику, или онакву наредбу, као г. министар унутрашњих делâ, да једна српска касина не сме себе називати српском. Тамо у Македонији би таква министра или пашу просто убили (*Велик смеј.*). Шта то доказује? То је доказ тому, да су народносни осећаји богме врло живи. Лане сам имао прилике да дефинирам, шта је то народност. Позивајући се на једно немачко научно дело, рекао сам у две речи, да је народност духовно биће сваког племена; за то духовно биће свако се племе бори исто тако, као и мађарско, које каже: „у свом језику живи народ!“ То кажу у Угарској и остала племена: **и ми хоћемо да живимо.** (*Тапшање и одобравање код народносних посланика. Један глас са левице: Сваки у својој отаџбини!*)

Кажу: изволите научити мађарски језик, то је и интерес народности. *Молим, немојте ви нас сматрати за малолетне! (Кретање и немир).* Ми врло добро знамо, шта је нама од користи, шта је за нас спасоносно. Сећам се из свог детињства да је много година пре 1848. у новосадској вероисповедној гимназији, кад не беше никаква притиска, тамо ипак мађарски језик био наставни предмет; у оној вероисповедној гимназији, коју је родољубиви Сава Вуковић основао а овај беше отац министра правде од год. 1848., који се касније склонио у Лондон а после октобарске дипломе године 1861. беше члан у угарском сабору. Његово начело беше, да се држава не сме мешати у наставу вероисповедних школа.

А шта чини г. министар просвете? *Овај законски предлог просто уништава вероисповедну аутономију (Поричање).* Немојте то порицати! Пре 30 година, после једног мога говора, дође ми данашњи министар гроф Апоњи и рече ми: „Леп говор, али амишан!“ (*Усклици: Верујемо!*). И ја сам слободан да кажем, да је овај законски чланак са гледишта западних држава можда врло леп, али према угарским приликама врло је амишан (*Смеј!*). Можда би сад било време, бавити се о самом законском предлогу. Кад бих се ја латио оцене овога законског предлога, онда бих морао држати дужи говор, него што га је држао мој поштовани пријатељ и једномишљеник Александар Вајда-Војевод, који је својим говором заузео целу седницу; морао бих толико говорити, као онај рајсхратски заступник (*Усклици с левице: Онде Вам је место!*), који је говорио тридесет и три сахата. Тако бих морао критиковати онај законски предлог, јер сваки његов ред, свака му реч изазива критику. Већ и сам наслов овог законског предлога погрешан је. Знамо, да је у овом законском предлогу главна ствар не подизање плате народним учитељима, него свемоћ државна, не само њено право утицања, надзора, него и право располагања, тако, да је *овим зак. предлогом вероисповедна аутономија потпуно уништена.* Ако овај законски предлог постане законом, о вероисповедној аутономији не ће моћи бити ни речи (*Немир.*) Шта је знак аутономији, црквеној, школској аутономији? Главни јој је знак, да дотичне вероисповедне аутономне власти имају дисциплинарно право, да само аутономна власт може и има права извршавати дисциплину. А овај зак. предлог сасвим извлачи вероисповедне учитеље испод дисциплинарног права аутономних власти. Кад сам овај зак. предлог први пут прочитао, рекао сам: Та ово је сад већ средњевековна инквизиција (*Кретање*), којој је изложен сваки вероисповедни народни учитељ. Зар није то знак инквизиције, кад 22. §. овог зак. чланка каже: „Учитељ општинске основне школе чини дисциплинаран преступ, кад се држи противдржавног правца.“ (*Живо одобравање с левице.*)

Аладар Шомођи: Онда неће васпитавати Полите!

Др. Михаило Полит-Десанчић: То је врло еластичан појам. Као у средњем веку кад су кога хтели да оптуже због јереси, кад су кога хтели да прогласе и осуде као јеретика, онда су наравно пронашли, да беше неке блазфемије, беше нечега против цркве. Исто тако је и ово. Тамо код нас на периферијама има много таквих штребера, напло се већ много таквих људи, који су под плаштом мађарског родољубља свашта кадри учинити!

Бела Раковски: Богме тако је!

Др. Михаило Полит-Десанчић: За то има врло жалосних примера. Згрози се човек, кад помисли, какву власт има на пр. општински бележник тамо на граници. Сећам се, да су године 1876. за време српско-турског рата, кад беше она велика хајка против Срба, пронашли свакојаке завере и у том су велику улогу играли општински бележници. Тако је у бившој Граници био један општински бележник, звао се Сабаткаји, бивши Чивутин, који је помађарио своје име. Кад је била Милетићева коначна расправа у Будимпешти, ја сам му био бранилац. Тај општински бележник је на коначној расправи говорио као какав министар, који би био позван, да одбрани Угарску од Омладине и свакојаких завера. Ја сам рекао судијама: „Изволите саслушати! Овај општински бележник се понаша, као да је какав министар!“ Тај општински бележник је о једном питомом народном учитељу рекао, да је био у завери. Онда су овог вргли у затвор, у којем беше без икакве истраге пуна два месеца, па га онда одвукоше горе у Будимпешту у тавницу „Фортуну“ где га такође не преслушаше.

Ја сам случајно дознао, шта се ради с тим човеком, интерпелисао сам бившег министра правде Перцела и крајња левица је рекла, да то не иде, да је то срамота за Угарску, што се овде тако поступа. На то је министар одредио истрагу и после две недеље је онај човек био слободан (*Узвици на левици: Па што се онда тужите?*). Онај сиромах учитељ плакао је, кад је изашао из затвора, но породица му је сасвим имовно пропала, а кроз неколико година и он умре. А шта се догодило с оним општинским бележником, који је с њим тако поступао? Пронашло се, да је проневерио и суд га је осудио на неколико година робије.

Такви људи граспрају код нас. Зар то да је мађарска култура?! Зар то да је култура у Угарској?! Не, славни саборе, то није култура, то је **варваризам**. Такво што не сме се догодити у цивилизованој држави.

Овај зак. предлог, не знам за што, брка општинске школе са вероисповедним школама, а овамо је у Угарској и општинска школа само др-

жавна школа. Једино, што општина плаћа трошкове а држава врши сву власт над њом. Кад је Граница утеловљена Угарској, т. ј. кад је присаједињена матери земљи, онда су мене први пут у Граници изабрали за посланика. У Панчеву сам имао 14.000 бирача, који су се сви борили у великим биткама по Италији, код Солферина и другде, и сви ови су издржали уз мене три дана и четири ноћи под слободним небом на хладноћи од 16°. У оно време сам поднео предлог за одлуку, у којем беху наведене све жалбе Границе. Шта сам ја мислио у том предлогу за одлуку? То, да испитају све жалбе, које се појавиле с обзиром на управу. Морам изјавити, да су ми говор врло симпатично примили, само што он није имао никаква успеха, јер мађарска влада није хтела да нареди сазив одбора, који би био позван, да прегледи те жалбе, јер није хтела, да их испита.

Председник (*звони*): Молим г. посланика, да се приближи ствари.

Др. Михаило Полит-Десанчић: Баш сад сам дошао до ње! (*Веселост.*) У Граници заиста беше вероисповедних школа. Истина, војничка власт се мешала у њих и управљала је њима, али уз саутицај српског проте и српске цркве. Дакле карактер им у свему беше вероисповедан. Но дође мађарска влада и рече, да те школе од сад неће бити више вероисповедне, него комуналне. Али ове школе, као вероисповедне, биле су и у грунтовници убележене као Nationalschulen. Но мађарска влада јо рекла, да ће ове бити комуналне школе. Већ у 28. зак. чланку од 1879. могао се видети шовинистички правац. Онда су наиме општински учитељи добили налог, да шесто-седмогодишњој деци треба задати три питања. Прво беше: „шта си?“ На то је српско дете било дужно одговорити: „Ја сам Мађар“ (*Одобравање*). Друго је питање: „За што си ти Мађар?“ На то се морало одговорити: „За то, што сам се у Угарској родио!“ (*Одобравање*). А треће питање беше: „Каква је разлика између тебе и оних, које ви Мађарима називате?“ На то беше одговор: „Само је та разлика, што сам ја православне вере, а онај други није православне вере“ (*Одобравање*). Моја поштована г.г. посланички другови на ове ствари веле, да тако ваља. Но кад би умесна била та мотивација, да је неко за то Мађар, што се у Угарској родио, онда г. министар просвете не би био Мађар, јер се он у Бечу родио. (*Веселост*). Пада ми сад на ум и оно, што сам чуо од једног српског сељака, коме су такође рекли, да је он за то Мађар, што се родио у Угарској. На што он одговори мађарском сељаку: „Молим те лепо, да сам се родио у штали, онда бих био теле или ждребе?“ (*Веселост*). То је конзеквенција онога кад се каже, да је сваки само за то што се овде родио, безусловно Мађар (*Немир*).

Има у овом зак. предлогу нешто што је сасвим неморална ствар. (*Немир. Порицање*). Ако хоћемо да потпомогнемо културу, онда то морамо учинити без икаква услова, јер би било неморално, истицати услове. А овај законски чланак одређује извесне услове ако вероисповедна школа хоће да има државну припомоћ. Не треба опширније доказивати, да је неморална ствар, кад држава тако хоће да потпомаже културу, да вероисповести школе, које су оне подигле, уступе мађарској држави, и то садашњој, која иде сасвим шовинистичком струјом. Има у овом зак. предлогу још једна одредба, која је врло опасна, баш као средњевековна инквизиција. Законски предлог каже, да школа може бити само верског обележја и да се наставни предмети у народним школама могу предавати само са верског гледишта. Не разумем, да би било каква греха у томе, да когод у овој држави зна историју своје народности, свог племена. Зар би то био грех?! Не, јер баш тиме се Немађари уче домољубљу, кад се овде у овој држави сваком племену допушта слободно кретање; онда не ће бити непријатељског расположења према нашој заједничкој отаџбини.

Не знам, како ће поступити г. министар просвете. Ми имамо засебан српски црквени светац. Овај је у свези с историјом Срба, јер је тај светитељ био Србин. Код Руса, Бугара и у Румунији тога нема. Свети Сава, бивши српски краљевић, који је напустио краљевски двор и закалуђерио се, основао ја школе по Хрватској, Далмацији, Македонији, на све стране, па и данас сваке године се 14. (27.) јануара у Угарској, Хрватској, Далмацији, Србији, Македонији, свуда слави успомена Светог Саве, шта више и у Будимпешти епископ уз целу асистенцију литургијом прославља успомену тог светитеља. То се не може тако тумачити, да то није вероисповедни светац, него да има и неко политичко залеђе. И у осталим државама, као што је Босна и Херцеговина, сам епископ учествује у тој српској вероисповедној националној прослави, шта више учествују и службена лица. Култура у Угарској има се не само путем народних школа унапређивати, него се мора и на осталим пољима унапређивати. Недавно је један мој посланички друг питао г. министра просвете, шта ће бити са мађарским позориштем јер ово сад више не спада под министарство унутрашњих послова него под министарство просвете. После седнице ја се обратим госп. министру и запитам га, шта ће бити са српским позориштем, јер и ми имамо своје позориште. Министар ми одговори околишећи. А позориште има културно обележје, и оно треба потпомагати. И могу рећи, разна народна племена у Угарској много су трезвенија. Навешћу пример. У Новом Саду изађе то питање пред варошко представништво; тамо има мађарско позоришно друштво ради ширења мађарске културе. Али има ту и српско позориште. Мађари и Срби су нашли, да варош даде субвенцију мађарском позоришту, но уједно да да сразмерно и српском позоришту. Но било је шовиниста, који су уложили уток против одлуке варошке скупштине рекавши, да потпомагање српског позоришта иде против интереса мађарске културе, дакле га није слободно потпомагати. И шта чини министарство? Уништава закључак варошког представништва.

Славни саборе! Овај законски предлог врло је погрешан, јер је уперен против историјског развитка Угарске, против оног развитка, у којем је угарска држава увек респектовала различита племена. Но ако се овај зак. предлог узакони, онда вероисповедна автономија неће постојати. А ми народности и нарочито ми Срби смо за ову автономију потоцима лили крв. Шта је језгра овог зак. предлога? То, да Угарска нема доста новаца, да подржави народну наставу. Е, онда, кад новцем вероисповести и народности soit disant издржавају вероисповедне школе, то у суштини није нипита друго, него оно право моћи, које држава себи присваја; није друго, до то, да вероисповести и народности морају давати своје паре за државне школе.

А сад славни саборе, нека ми је допуштено, да се с неколико речи обратим поштованој странци независности (*Чујмо! Чујмо!*)

Ми народносњаци смо пре тридесет или више година били на крајњој левици, јер ми нисмо сматрали за уместан XII. зак. чл. од 1867.; казали смо, да је у интересу Угарске самосталност и независност; а овај зак. чланак сасвим уништава самосталност Угарске. Услед тога зак. чланка Угарска не постоји као држава. Па кад смо, славни саборе, променили ове клупе? Год. 1876. отишли смо међу Сасе и Хрвате, јер кад беше прави пароксизам, кокетирати са турским симпатијама и кад сам ја говорио, онда су са странке независности довикнули ово: „Вешала вама!“ Од тог доба ми народносњаци нисмо били међу странком независности. Слободан сам препоручити пажњи странке независности, да, ако ви хоћете да терате куручку политику, онда ви то можете само у слози са милијонима Немађара радити, јер иначе ће у Угарској бити лабаначке политике. (*Одобравање на народносним клупама*).

Аурел Влад: Има за њу земљишта!

Др. Михаило Полит-Десанчић: Кад је слободно у Угарској терати лабаначку политику, онда немојте узимати за зло, кад разни грађани по својој вољи могу да терају или куручку или лабаначку политику. Господа се јако варају, кад кажу, да народности гравитирају према Бечу, а нарочито кад за мене кажу, да сам ја неки агент камарилин. Ја, славни саборе, већ годинама пишем и у овој кући сам увек говорио против окупације. А алфа и омега бечке политике јесте такво решење источног питања, на чијем је крају окупација. Па шта мислите, може ли Бечу бити мио човек, који је против окупације? Но, славни саборе, и иначе су бечки меродавни кругови и династија угарске народности бацили Мађарима и рекли су: „Изволите с њима радити што хоћете!“ И дарабантска влада и Лукачев циркулар у погледу народних школа беше сасвим шовинистичког правца. Беч само вели: Мени треба новаца, мени треба војника, мени треба заједничка војска, мени је све остало свеједно.

И кад Беч Угарској то даје, онда ми немамо разлога, да кокетирамо са бечким меродавним круговима. Али мађарско је племе у илузији, кад каже: aula est pro nobis! То је врло пролазна, врло варљива лозинка, јер могу да настану такве политичке прилике, кад ће бечким круговима, династији, бити бољи ослонац Чешка него Угарска, кад ће др. Крамарж имати више утецаја него г. министар просвете или гроф Андраши. То увек треба узети у обзир и за то, ако крајња левица хоће да тера куручку политику, то може учинити само у слози са народностима. Подсећам вас на изреку највећег Мађара, који је играо светску улогу, ни изреку Лауша Кошута, који, када године 1867. склопише поравнање с Аустријом, рече: „Бојим се, врло се бојим, да услед европског заплета и великог источног питања може да наступи то, да ће двоглави орао решити судбину мађарског народа.“

Славни саборе! Велика је невоља то, тврдити, да ће Аустрији бити крај. Таква велика држава . . .

Председник: Молим говорника, да се држи ствари!

Др. Михаило Полит-Десанчић: Говорићу с допуштењем славног дома.

Председник: Само на председниково питање може кућа решити о томе, да говорите о другој ствари.

Др. Михаило Полит-Десанчић: Желим да изнесем занимљиве ствари, а кад није допуштено, одма ћу завршити свој говор. Је ли слободно или није?

Председник: Пре свега не може се одступити од предмета без дозволе куће, а друго време за саветовање је прошло, дакле врло молим поштованога господина посланика, да сада само у кратко изволи завршити свој говор јер, понављам, време за саветовање је прошло.

Др. Михаило Полит-Десанчић: Врло жалим што нема времена за то, да извесне мисли могу рашчистити у заједничком интересу Угарске. За то само толико велим, да је овај зак. предлог промашен посао. Завршујем свој говор оним, што је Цицерон рекао у једном од својих славних говора, што их је држао против Вера; и ја то велим у погледу овог зак. предлога, који у милијонима и милијонима државних грађана Угарске побуђује не само незадовољство, него и огорчење. Велим: Res tam nefaria verbo satis digno nominari non potest.

И одбијам овај зак. предлог те сам слободан, да на сто куће положим предлог за одлуку што су га потписали сви народносни посланици и који овако гласи (*чита*):

„Предлог за одлуку. С обзиром на то, што је г. министар просвете приликом састављања законског предлога о правним односима недржавних основних народних школа и о беривима општинских и вероисповедних учитеља, који је предлог поднесен заступничкој кући, сасвим мимошао законите црквене заступнике вероисповести, епископате; с обзиром нарочито на то, што понаособ српске и румунске православне односно грчко-католичке епископе претходно није саслушао и од њих није набавио потребне информације; с обзиром на то, да споменути зак. предлог дубоко вређа законом све до сад зајемчену црквену и школску автономију, наиме вређа IX. зак. чланком од год. 1868. зајемчену автономију православне румунске, односно српске народне цркве; с обзиром на то, да споменути зак. предлог вероисповедне народне учитеље навлачи испод дисциплинарне власти њихових законитих црквених власти, те их у свакој дисциплинарној ствари подређује политичким властима, који се чин не само коси са фактичним санкционисаним законима, који све до сад стоје у крепости, него уједно ствара и оно практички немогуће стање, да автономију вероисповедних школа, коју су им споменути закони осигурали и која је у крепости, у исти мах и такође законом уништава у оном случају, ако би овај зак. предлог, о којем се већа, добио снагу закона; С обзиром на то, да би се примањем и санкционисањем те одредбе споменутог законског предлога повредила и уништила црквена и школска автономија, осигурана законом и историјом вероисповестима у Угарској — да би се повредила и уништила, а да се не ставе ван крепости закони, који осигуравају ту автономију, — нека заступничка кућа реши, да се законски предлог о правним односима недржавних основних народних школа и о беривима општинских и вероисповедних народних учитеља *скида са дневног реда* а министар богочасти и јавне наставе да се упућује, нека уз саслушање законитих и на то у првом реду позваних представника вероисповести — а то су епископи — понаособ епископа српске и румунске православне народне, односно румунске грчкокатоличке цркве, и нека у смислу њихових савета наради и однесе нов законски предлог, но таква садржаја, да се овај подноси само на берива народних учитеља.“

Молим, да се овај предлог за одлуку прими. Законски предлог одбијам. (*Живо одобравање и пљескање код народносних посланика*).

НОВИ САД, 24. марта 1907.

— **30.000 госпође Илијћке.** Као што су читаоци „Браника“ могли видети из наших извештаја о бечкеречкој радикалској шовиндлерацији, и *госпођа* дра Бранка *Илијћа* проговорила је и пролила поток суза на том збору, па изнела већ пожутелу књижурину са 30.000 женских потписа, који су *скупљени још пре неколико година* против законског предлога тадашњег угарског министра просвете Алберта Берзевицијa.

Ту ћемо мало стати и запитати нешто госпођу Илијћку. За што су ти потписи скупљени? Да леже негде на столу госпођину или да се уруче државном сабору или ком другом фактору? Зар може *стари* протест против *Берзевицијева* много мање опасног школског предлога пристати и против *Апоњијева*, по нас много опаснијег предлога?! Зар већ и радикалке умеју, да опсењују? Ми смо сви мислили, да је онај импозантни протест Српкиња давно предат онамо, где треба, а гле, он се наједаред обрете у рукама гђе Илијћке!

Ми све ово не би питали гђу Илијћку, да у бечкеречкој радикалској комедији није и она учествовала и показала, да је одушевљење Српкиња против Берзевицијева предлога употребљено само на то, да се скупи леп албум потписа ради украса једног радикалског салона и ради мало — разметања!

Новости из места и из народа.

Нови Сад, 24. марта 1907.

— **Уговори о жетви у новосадском срезу.** У Темерину је велепоседник *Фернбах* склопио с радницима уговоре за овогодишњу жетву. У Футогу су само њих 130 радника склопили уговоре. У Деспот-Сентивану су сви радници склопили уговоре. У Старом Керу се у опште не могу добити радници. Црквена и политичка земља није се могла издати под аренду по пуној вредности, но да не би остала необрађена, морала се издати под аренду за 20 круна по ланцу јефтиније. Цена земљи спала је на 400 круна по јутру.

— † **Катарина Бањанин.** У *Госпићу* (у Лици) преминула је у понедељак госпођа Катарина *Бањанин*, добра мати г. Јована *Бањанина*, народног посланика и уредника „Србобрана“. Покојница беше врло брижљива мати, те је своју децу — имала је још сина Дана и ћери — лепо васпитала. Ожалошћеној деци добре ове Српкиње наше саучешће, а покојници лака била земља кршне Лике!

НОВИЈЕ.

Београд, 23. марта. На место досадашњег председника Народне скупштине Мих. *Поповића*, који је наименован за члана Државног Савета, изабран је за председника Народне скупштине Миленко *Весник*, члан старе радикалне странке и српски посланик у Паризу.

Софија, 23. марта. Ноћас је била последња конфронтација *Петковљева* убице *Петрова* са његовим јатацима *Икономовом*, *Геровом*, *Храновом* и *Болаџијевом*. Убица је позвао своје јатаке, да признају, да је у уредништву „Балканске Трибуне“ био утаначен план, да се убије Петков. Но Икономов, који је душевно веома депримиран, одлучно пориче, да је и он сукривац. Истрага ће се довршити по свој прилици почетком идуће недеље.

ТЕЛЕГРАМИ

уредништву „БРАНИКА“.

Угарски сабор.

Будимпешта, 24. марта. У заступничкој кући угарског сабора пријавио је румунски посланик Јулије Мању интерпелацију због повреде штампе; гроф Теодор Баћањи поднео је интерпелацију о автономији босанских мухамедоваца, Смречањи о тобожњој злоупотреби народносњака у пезиночком изборном срезу, др. Александар Вајда Војевод о забрани народних зборова у Бујкесу и Билету, Фрања Скичак о злоупотребама власти у пезиночком изборном срезу, Аурел Влад о злоупотребама власти у лугошком изборном срезу, камо су одаслани били жандарми. За тим се прешло на дневни ред. Први је говорио Марјаји. Изводио је, како народности немају право, што говоре о мађарском шовинизму. Народностима стоје отворене све каријере. Држава је много жртвовала за вероисповедне учитоље, којим се стање знатно побољшало. Радикал Јоцика Манојловић с радошћу поздравља повишење учитељских плата, али се боји за матерњи језик српске деце. Полаже на сто куће петицију Српкиња са 30.000 потписа. Говорник не усваја законски предлог. Румунски посланик Ладислав Голдиш не разуме анимозност против народности. Тà то није ништа непатриотски, кад народности хоће да очувају вероисповедни карактер својих школа. Румунски епископи нису до сад још изјавили, да ће због Апоњијева законског предлога ићи до краља. До сад је само на зборовима изјављена таква жеља. Но ако би се то и збило, то није повреда устава, јер и краљ је исто тако уставни фактор као и заступничка кућа. За што би то била велеиздаја, кад би епископи хтели круну да увере, да је Апоњијев законски предлог опасан те кад би с тога молили, да краљ ускрати санкцију том законском предлогу. Нађ довикује: „Не ће они ићи краљу, него цару. Председник упућује Нађа на ред. Голдиш изјављује, да народности не опонирају с тога, да би учитељи били наплаћени; он ће шта више у име народносне странке предложити, да се вероисповедни учитељи у плати изједначе са државним.

Румуни против Апоњијева законског предлога.

Дева, 24. марта. У Браду је одржан румунски народни збор, на којем је изречено, да је сваки Румун обвезан борити се против Апоњијева предлога о школама и потпомагати народносне посланике.

Опструкција у Српској Скупштини.

Београд, 24. маја. Самосталци не попуштају, догод влада не поднесе оставку.

Управник: **Др. Мих. Полит-Десанчић.**
Одговорни уредник: **Петар Крстоношић**

ФРАЊЕ ЈОСИФА ГОРКА ВОДА

ОГЛАСИ.

Леп стан

на првом спрату

издаје се од 1. маја о. г. Стан се састоји из шест соба са споредним просторијама а налази се у Темеринској улици бр. 6. Ближа извешћа даје власник куће

ЛАЈОШ ФАРКАШ

165 2-3 *Темеринска улица бр. 8.*

Творница српских црквених утвари
ЛУКЕ К. АЛЕКСИЈЕВИЋА
у Новом Саду

Велики илустровани ценовник иштите и добићете га бесплатно.

Препоручује једном речју све потребне цркв. утвари и све свете иконе. Вештачки везене златом и свилом плаштанице, барјаке и заставе за певачка и друга друштва. Израђује и позлаћује иконостасе, Христове гробове итд. Има најфиније праве руске златне и свилене брокате за одежде, барјаке и литије; на захтевање шаље мустре, цртеже и ценовник. 645 16—52

ПОЗИВ
на
ВАНРЕДНУ
главну скупштину
Народне Кредитне Банке
д. д. у Сентомашу

која ће се одржати 21. априла 1907. год. у 8 сати пре подне у заводским просторијама.

ДНЕВНИ РЕД:

1. Оверовљење чланова скупштине и закључак о правилном саставу исте.
2. Избор једног члана у управу.
3. Избор двојице чланова главне скупштине за оверовљење скупштинског записника.

УПРАВА
„НАРОДНЕ КРЕДИТНЕ БАНКЕ“
деоничарског друштва
У СЕНТОМАШУ.

НАПОМЕНА: По §. 24. друштвених правила у главној скупштини имају право гласања лично или по опуномоћеницима они деоничари, који своје деонице 8 дана пред главну скупштину у друштвену касу депонују. 166 1-1

ЗА ПРОЛЕТНУ СЕЗОНУ
стигао ми је врло богат избор
у женској и мушкој конфекцији

као и највећи избор у *женским костимима, шосовима, свиленим, вуненим и батистаним блузама*, све по најмодернијем, најукуснијем и елегантнијем енглеском и француском крају. Послуга је уз НАЈУМЕРЕНИЈУ ЦЕНУ код српске фирме

П. Н. Момировића
у Новом Саду,
653 16-52 Главна улица бр. 3.

Сремска планинска вина
сопственог производа из мога каменичког винограда „Парага“ препоручујем п. н. грађанству у боцама и бурадима по јефтиној цени. По жељи шаљем ценовник бесплатно.
Јосиф Шварц
произвођач вина **Нови Сад.**
637 19—54

Лепота

У свету јединствени успех, који је арадски апотекар Климентије плем. Фелдеш постигао са својим **Маргит-Кремом**, навео је многељуде на патворење тог по свем свету славног **нешкодљивог** средства, које јединствено чудновато дејствује против свију **нечистоћа на лицу**, него, леће, крпе, изасутака и т. д. Наравно да то ником није пошло за руком, јер тајну производње **Маргит-Крема** зна искључиво само изумевач и произвађач, који ту тајну и чува, јер увек са свим сам зготовљава тај препарат. **Маргит-Крем** је дакле увек једнак, израда је свагда брижљива те с тога је дејство брзо и поуздано. Већ после употребе од четири до пет дана потпуно измени кожу на лицу, отклони пеге, леће, крпе, бубуљице, сајетце, црвенило на лицу и на рукама, и даје лицу идеалну лепоту, свежину и младоликост. Притом је са свим нешкодљив. Тегла стаје 1 круну, Маргитин сапун 70 потура а Маргитин прашак (бео, ружичаст и крем) 1 круну. Сва та средства могу се употребити и свако за себе. Фелдешев Маргит-Крем може се добити по целом свету у свакој већој апотеци или код изумевача **Климентија плем. Фелдеша** у Араду. Главно је стовариште у Новом Саду код Гавре Плавшића, Јована Вујића и Карла Гросингера.

108 1—5

СТОЛАРСКА РАДИОНИЦА
СТЕВАНА ГРЧИЋА
у Новом Саду
у кући Јована Георгијевића, (пређ. Недељковићеви) гл. ул. бр. 3. straг у дворишту.

Препоручује се п. н. грађанству из места и са стране за солидну, тачну и уз умерену цену модерну и добру израду: кућних намештаја, трговачких штелажа и портала, све грађевинарске послове, који засецају у моју струку; а примам на пораду и црквене украсе. — На захтев поштованих муштерија за сваки рад стоји на услуги са ценама и цртежима.
668 16-52

ПЛЕМЕНИТИХ РУЖА.

Ниских при земљи калемљених (бокорастих) у 24 одабране сорте, најбоље цветачице.

Сада врло јефтино: и то:

25 ком. 7 К — 50 ком. 13 К — 100 комада 25 К.

Вијугалице кримзонке 1 ком. 60 пот.

ЂУРЂИЦА.

Сађенице од оних крупних Хамбуршких. 100 ком. 60 пот. — 500 ком. К 2·50 — 1000 ком. 5 К.

КАКТУС-ГЕОРГИНЕ (Edel Dahlie).

Оне нове кокорнаве у више од 30 сорти, дивних и разних боја:

10 ком. К 1·50 — 25 ком. 7 К — 100 комада 12 круна.

КРИСАНТЕМУМ.

Они најкрупнији у особито лепим сортама, старије, нове и најновије поврзе. Прве су јефтиније, друге скупље.

1 ком 10—30 пот. — 10 ком у сорти мој избор 1 и 2 К.

МУШКАТЛА Pelargonie zvuale.

У боји и изменане, врло крупног цвета 10 ком 2 К — 100 ком. 15 К.

Ови су за исађивање у леје.

Семења од поврћа и цвећа изврсне каквоће.

Паковање не рачунам. Благовремене поруке се извршују повољније и брже.

С поштовањем
Војин Јовановић
цвећар и вртар
у НОВ. САДУ (Ujvidék).

Eladási hirdetmény.

Vb. Reich Lajos volt szenttamási szatócs csődtömegéhez tartozó a csődleltár 1—48., 62. és 64—78. tétel számok alatt foglalt fűszer, rövidáruk különféle szeszes italok, pálinkás hordók, kő és porczellán edények, végül üzleti berendezések, melyeknek leltár szerinti becsértéke 684 korona 36 fillér, beszerzési ára pedig 830 korona 35 fillér, egy tömegben, ajánlati verseny utján eladás alá bocsáttatnak.

Felhivatnak tehát venni szándékozók, hogy a becsérték 10%-ával azaz 68 korona 44 fillérrel mint bánatpénzzel ellátandó zárt és lepecsételt irásbeli ajánlataikat, melyekben annak kijelentése is foglaltassék, hogy az ajánlattevő jelen hirdetmény feltételeit ismeri és annak magát aláveti, legkésőbb 1907. évi április hó 17-ének délutáni 5 órájáig Dr. Darvas Károly tömeggondnokhoz juttasák el, mert a később érkezett ajánlatok figyelembe nem véttetnek.

A beérkezett ajánlatok felett végérvényesen a csődbiróság határoz.

Az ajánlattevő, kinek ajánlata elfogadtatik, tartozik mint vevő a csődtömeggondnoknak felhivására jelentkezni, a vételi illetéket lefizetni, az árukat készpénz fizetés mellett Szenttamáson átvenni, mivel ellenesetben bánatpénzét elveszti és az áruk veszélyére és kárára ujabb eladás alá bocsáttatnak.

Az eladott tárgyak mennyiségéért és minőségéért a tömeg nem szavatol.

A csődleltár a tömeggondnoknál annak irodájában, az áruk pedig a tömeggondnok által meghatározott napon a helyszinen megtekinthetők.

Dr. Darvas Károly
164 1-1 tömeggondnok.

ДОЛАЗИ ДОДАТАК.

Стеван Димитријевић

главна ул. бр. 7.

учтиво извештава поштов. грађанство Новог Сада и околине, да је од госп. *Д. Коде* примио

ТРГОВИНУ БОЈА, ЛАКОВА

и све у ову струку спадајуће артикле.

Препоручујући своју изврсну робу са добром послугом и умереном ценом моли поштоване муштерије, да му своје цењено поверење и даље поклоне. 113 6 10

Велико стовариште **пива**

Ђуле Бауера у Новом Саду,

Успенска улица број 5. препоручује на велико (en gros) а добија се и на мало, од 5 боца почевши **штајнбрушко, будвајско, дупло малата, малата и право пилзенско**

ПИВО

На штајнбрушком и будвајском пиву, осим прилепљене цедуље, по којој се права пива познају, налази се још и на запушачу жиг Bauer Gyula.

652 15—52

Ако желите да купите добру

шиваћу машину или бицикл

и ако сте пријатељ своме џепу, а ви се обратите на **највеће стовариште шиваћих машина;** где се у највећем избору могу добити СВЕ ВРСТЕ СИНГЕРОВИХ и РИНГШИФ МАШИНА, као и БИЦИКЛИ и то бар са **10 до 20 Круна** јефтиније него игде. **ВЕНИЈАМИН ФОРГАЧ,** Нови Сад, Ћурчијска улица бр. 22. (до Миросављевићеве трговине.)

666 12—52

ОГЛАС.

Јединствено, и ненадмашимо лековито блатно купатило

„Русанда"

у Меленцима (Торонталској жупанији у Угарској) које лечи болеснике од: скрофула, отока у жљездама и кожи, костобоље, реуме и заостале тврдоће и укочености после запаљења у зглавцима и жилама (контрактуре); застарелих рана̄ и отока̄, нарочито услед кончаних болести (Caries, Necrosis): хроничних кожних болести, особито суве екцеме, Prurigo, Psoriasis: даље од неуралгије, и болести у живцима, код женскиња неуредан крвоток и др.

Отвара се: 1./14. маја 1907. год.

а траје до половине месеца септембра.

Поред чудне природне лековитости, купатило је по модерном укусу, и данашњим захтевима удешено, тако да гостима стоји на расположењу лепо удешен, простран цветни парк са дебелим хладовима, три лепо намештена хотела са гостинским собама, простран курсалон и трапезарија, особита музика под капелништвом Данијела Вагнера. Изврсна кухиња и тачна послуга.

Нужна извешћа даје бесплатно управа купатила, а извешћа у погледу станова даје Ђорђе Бобек ресторатер.

За управу купатила „Русанде":

У Меленцима, дана 15. (29.) марта 1907.

Паја Таназевић
председник.

Каменко Пиперски
деловођа. 161 3—3

НАЈЈЕФТИНИЈИ ИЗВОР ЗА КУПОВАЊЕ

порцулана и стакларске робе

лампи, свих сервиза и посуђа, најјефтиније се једино и изрично код мене добија, пошто ја сву робу повлачим на вагоне и усљед тога могу јефтино да продајем. Цене су за сву робу строго утврђене. Моли за многобројну посету 642 16-25

С особ. поштовањем

Херман Левенберг,

Стакларска и порцуланска трговина у НОВОМ САДУ, темеринска улица бр. 10.

Филијала у Ст. Бечеју.

ВАЛДХАМ

прави американски **џепни сатови,** најфинијег и *најшачнијег* су строја (Präcisionswerk). Ови златни стројеви су им јачи од осталих фабриката, пошто имају између масивних златних плоча, једну плочу од композиционог метала, коју заокружују и тиме целом строју потребну тачност дају. За тачност рада свих сатова *пружасе за сваки сат 25. год. гаранција.*

Адолф Екфелд

сајџија и сочивар

Нови Сад

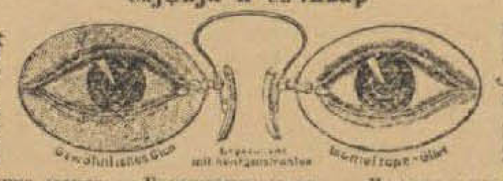

Гл. ул. 25.

Обично стакло. — Експеримент са рет. — Исометроп-стакло геновим врацима.

Исометроп стакла најбоља су за очување очног вида: много слабија стакла, оштрији вид, и нема заморености.

Велико стовариште свију врсти сатова, златне робе, бриљанта и свију сочиварских дпремета. 599 20 53

Погребно подузеће

и стовариште надгробних споменика

Јована Шомана

НОВИ САД, Дунавска улица спроћу куће А. Пајевића. Филијала у кући А. Којновића, житна пијаца.

Велики избор **мртвачких сандука, покрова, венаца** и **нове целокупне опреме** за погреб. са или без мртвачких кола. Огроман избор сваковрсних **надгробних споменика,** на које најсавршеније изрезује натписе **са дуготрајном позлатом.**

132 4—52

Ново отворена

помодно-мануфактурна и платнарска

ТРГОВИНА

ДУНЂЕРОВА и РАЛЕТИЋА

„код златног орла" у Н. Саду, „код златног орла"

на ћошку главне и ћурчинске улице, преко од епископског двора.

Велики избор **свиле, штофова** за мушка и женска одела, сваковрсних **марама, делена, батиста, цица, зефира, молдона, паркета** и **конофоса:** за тим: **атласа** и **сатена** за јоргане, штофаних и чипканих **завеса, гарнитура** за постеље, готових **јоргана** у разним бојама, кончаног и намучног **платна** и **шифона** по разне цене, а нарочито велики избор у штофовима за мушка одела.

Цене су врло умерене и утврђене, послуга солидна брза и тачна.

Молимо за што многобројнију посету.

673 14—52 С поштовањем

ДУНЂЕРОВ и РАЛЕТИЋ.

ЈЕФТИМБА.

Потписана црквена опћина расписује овим за дан 1. (14.) априла о. г. у 11 сати до подне **јефтимбу за градњу торња.**

Прорачун је за сав посао К 5310·—

Сваки лицитант има положити *10% вадијума.*

Прорачун и услови могу се видити сваки дан код г. председника Н. *Петровића.*

Српска православна црквена опћина.

у Старој Пазови, 21. марта (3. априла) 1907.

162 3—3

Видерова реума-жеста

или **Крафт-Флунд.** дејствује сигурно и брзо, на свима деловима тела, и то, противу *реуматизма, болова у нервима, гихта (костобоље) ишиаса, астме и т. д. Дејство је у многим случајевима тако изврсно, да је и код застарелих болести, после једине употребе Флунда,* нестало и најжешћих болова. Лечи зубобољу и главобољу за 5 минута. Цена је једној боци са упутством употребе 1 К., у већим боцама, К 2·40. Главно стовариште: у апотеци госп. Јосифа пл. Терека, *Király utca 12* и *Andrási ut 26,* и код др. А. Егера, у *Váczi körút 17,* тако исто у свима апотекама у престоници и провинцији, као и код произвођача *Widder Gyula, Apotheker* у *Sátoralja-Ujhely.* Поруџбине са стране, тачно се отправљају. Награђен златном медаљом у Кајиру 1895. год. и златном медаљом у Лондону 1896. г.

45 19—20

ЈОВАН ЛЕТИЋ

НОВИ САД, главна улица бр. 9.

Препоручује своје **најбогатије** стовариште свих мушких и дечјих помодних ствари, као:

најбољих хабигових и енглеских

шешира

ОГРОМАН ИЗБОР ДИВНИХ ВРАТНИХ МАРАМА (ШЛАЈФНИ),

НАЈФИНИЈЕГ ЈЕГЕРОВОГ И БЕЛОГ РУБЉА:

КОШУЉА, КРАГНОВА, МАНЏЕТА, ЏЕПНИХ МАРАМИЦА,

БОГАТО СТОВАРИШТЕ ПУТНИЧКИХ ПОТРЕБА:

ШТАПОВА, КИШОБРАНА, ПУТНИХ САНДУКА

643 14—52

Изврсне парфимерије: мирисави сапуни, помаде, пасте и воде за уста и зубе, све из најпризнатијих творница и т. д. и т. д.

Потпуно сортирана

СРПСКА РАДЊА. ЦЕНЕ УТВРЂЕНЕ.

Свако подражавање и прештампавање кажњиво.

Судски заштићено!

Једино прави је само

Тијеријев балсам

са зеленом заштитном марком, на којој је калуђерица. **Законом заштићено. Одавна чувено, ненадмашно** против поремећеног варења, грчева у стомаку, колике, катара, грудобоље, инфлуенце, а нарочито против туберкулозе у зачетку, и т. д. — Цена: 12 малих или 6 дуплих бочица или једна велика специјална боца са патентираним затвором К 5·—.

Тијеријева маст од центифолије опште позната као Non plus ultra против свију ма како старих рана, запаљења, позледа, апсцеса и отока сваке врсте, спречава, да се крв отрује, операције понајвише чини излишнима. Цена: 2 тегле К 3·60 франко, разашиље само за готово или уз поузеће.

лекарница А. Тијерија у Прегради

код Рохича (Sauerbrunn).

Депо у Будимпешти код лекарника Јосифа плем. Терека и др. Лео, и код Ј. Егера и Л. Вертеша у Лугошу.

ОПОМЕНА, да се не купују, не наручују а нарочито не препродају патворине мога једино правог, законом заштићеног балзама. По гласу §§ 23. и 25. казненог закона свако, ко наручи, купи а нарочито ко препрода Тијеријев балзам, који није из моје лекарнице дакле други а не мој једино прави, законом заштићени балзам, на коме је зелена марка са калуђерицом: тај се излаже кривичном, нештедичном гоњењу и казни до К 4000 или затвору до 1 године. Исту казну повлачи за собом наруџбина или продаја наметљивим, вашарским начином натурених, другим именом названих сурогата, који се стављају у промет, да од публике маме новце. 688 13—52

П. н.

Част нам је овим учтиво ставити Вам до знања, да смо **нашу (фабрику) творницу довршили,** која се налази

у творничкој четврти на Лиману, У НОВОМ САДУ,

и најновијим помоћним машинеријама, по модерној системи наместили и предали је саобраћају.

У нашој творници се раде:

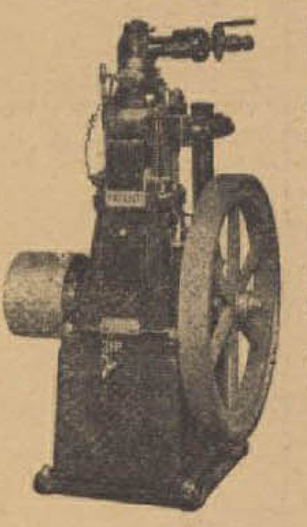

I. **Мотори,** све врсте: гас, бензин, произваћач гаса и генератори.

II. **Целокупно уређење** за творнице, цигљане и млинове.

III. **Алати** за индустрију метала и дрвета.

IV. Лије се галантеријска и обична роба.

V. Ливница машина по сопственим и туђим моделима.

VI. Оправке и реконструисање сваке врсте.

Старо гвожђе и метали

купују се по пијачној цени.

Наша техничка канцеларија, налази се на Лиману, у нашој новој творници, а канцеларија за куповину и стовариште мустара је у старој творници, у казанџијској улици бр. 19.

Захваљујући се на дојакошњем поверењу молимо уједно да нас и у будуће многобројним цењ. наруџбинама, у нашем новом подузећу потпомогнете.

Ценовници и предрачуни бадава и франко.

Траже се заступници.

С поштовањем

695 12-52 **Цигмунд и Друг.**

Пролетња и летња сезона.

Не треба само читати, треба доћи видети и о истинитости се уверити.

Ново богато стовариште мушке и женске помодне робе

Душана С. Монашевића

у Новом Саду, Ћурчинска улица бр. 23.

преко пута **Браће Миросављевића**

проширено је мушким и дечијим шеширима из најпризнатијих **бечких и италијанских** извора, даље женским **свиленим, клотаним, батистаним и цицаним жипонима,** усљед чега се налази у пријатном положају, да своје поштоване муштерије потпуно задовољи и у тим артикловима. Као и у свом великом избору **мушких и женских краватни, манџетни и крагнова, мушког и женског белог рубља, мушких туристичких и зефирских кошуља,** најновијих сунцобрана, штапова, правих француских мидера, кожних и кончаних рукавица, **најбогатији избор украса за женске тоалете и т. д. и т. д.**

Најјевтиније цене. 121 5-6

Највећи избор најукуснијих ствари.

ПОГРЕБНО ПОДУЗЕЋЕ

и стовариште надгробних споменика

ПАЈЕ МАРКОВИЋА у Н. САДУ

у средини дунавске улице, телефон број 168.

Филијала: погребно подузеће „Конкордија" преко Буре Стојковића, Курчумска ул бр. 15.

Држи вазда огроман избор свакојерских камених надгробних споменика. Натписе изрезује најсавршеније, а позлата дуплa и дуготрајна. Велики избор мрт. сандука, венаца, покрова и цело упше опреме за погребе. Ценекстрого солидне а послуга најтачнија. 667 12-52

ЈЕФТИНО!

Одела финог најмодернијег кроја за мушке и женске може се добити у нов отвореној конфекционој радњи

Панте Спаића у Новом Саду

Дунавска улица бр. 36.

Солидна послуга.

Цене утврђене.

77 8—

На будимпештанској изложби великом медаљом одликована.

Творница тороњских сатова и ливница звона

П. Ђ. ПАНТЕЛИЋА

У ЗЕМУНУ

прави **нове** тороњске сатове сопствене конструкције, **лије и прелива** НОВА ЗВОНА по најновијем систему (хармон. удешена) **козе за звона од кованог гвожђа.**

Мањим општинама дајем уз отплату на више година.

1845. основана 1845. 49 10—10

СРПСКА БАНКА У ЗАГРЕБУ.

Објава.

На XI. редовној главној скупштини акционара Српске Банке, одржаној дне 9. марта о. г., закључено је, да се

трећа уплата од 32·— круне

по свакој привременој акцији Српске Банке уплати до 31. октобра 1907., чиме ће уплаћени капитал износити

К 4,500.000·—.

Услијед тога позивају се г. г. акционари Српске Банке, да у току времена *од данас па до 31. октобра 1907. по новом календару* изволе на сваку досад са К 68·— уплаћену привремену акцију **положити још по К 32·—.**

На уплате, положене прије 31. октобра о. г. *одобрава се акционарима 4% камате* од дана уплате до 31. октобра о. г. На уплате положене послије 31. октобра о. г. по новом календару *као акционар, у смислу чл. 9. правила, 6% камате за задоцњење. Акционари, који ни за 30 дана послије 31. октобра о. г. по новом календару не положе трећу уплату*, **губе, према чл. 9. правила и § 170. трговачког закона, уписом стечено право на акције и до тада положене уплате.** Пропале уплате уносе се, према чл. 10. правила, у резервни фонд.

Трећа уплата учествовање у добитку банчином од 1. јануара 1908. год.

Уједно се јавља г. г. акционарима, да ће се према закључку XI. редовне главне скупштине, ове привремене акције почетком идуће године повући из течаја и замијенити *сталним акцијама*, о чему ће г. г. акционари у своје вријеме бити нарочито обавијештени.

Загреб, 11. марта 1907.

Управни Одбор Српске Банке.

Примједба:

Уплата се полаже: 144 3—3

У Загребу: **На Благајници Српске Банке.**

У Будимпешти: **Код Филијале Српске Банке** (Váczi utcza 34.)

Ради уштеде поштарине може се уплата положити на свима поштама у Аустро-Угарској Монархији на *увлашни лист поште штедионице.* Ове уплатне листове шаље Банка сваком акционару на захтјев бесплатно.

Најбоље врсте плава камена, фарбе за жито (Dupuy-Samenbeize).

НАЈФИНИЈА

зејтина, пиринча, јефтине кафе, ситна и крупна грожђа, бираних бадема и лешњика.

МИНХЕНСКО

шпатен пиво у флашама.

Највећи избор минералне свеже воде.

Разне сорти сирева.

Фришких сардина и других разних РИБА.

ДЕЛИКАТЕСА И ШПЕЦЕРАЈА ТРГОВИНА

Љ. СТЕФАНОВИЋ СИН, НОВИ САД

Основана 1866. Главна улица бр. 27. Телефон бр. 76.

Разна калифорнијска ВОЋА

Праве манастирске

ШЉИВОВИЦЕ.

Грчка лековита вина: **Mavrodaphne, Cypro, Ahaier, Malvasier.**

Сваки дан свежа путера за тај, са спахилука надвојводе Албрехта.

Најбоље врсте ВИНА бела и црна у боцама по ванредно јефтиној цени.

Под својим надзором, тачна послуга и најумереније цене.

654 (13—32)

Молим сваког,

нека им на уму, да само код

Николе Ивковића

у Нов. Саду (Бачка)

може најбоље и најјефтиније пазарити. На стоваришту има готових: ОДЕЖДА, БАРЈАКА, ЛИТИЈА, НЕБА и све могуће свиле прве врсте праве руске, француске и италијанске, даље БАЩИЛА, КРСТОВА, КАДИОНИЦА, РИПИДА, ЧИРАКА и т. д. икона на платну, лими и дрвету од најбољих живописаца. — У својој радионици израђује: Иконостасе и Христове гробове све по најумеренијој цени. Такођер и свештеничке хаљине, кануте и дјаке, а за тај посао имаде извреног добог кројача. — Стовариште најбоље врсте свештеничких шешира, камилавки и појасева. — Сваког поштованој муштерији шаљу се на углед мустре, предрачуни и ценовник бадава. Зи обилате наруџбине моли се поштовањем **Никола Ивковић,** Нови Сад, Дунавска улица, у својој кући. 660 18—30

Г. ПОПОВИЋ, Загреб

46 10—16

основана 1871.

ТРГОВИНА СЈЕМЕЊА на велико и мало

Препоручује своје велико стовариште само најбољег и свјежег

Сјемења од поврћа, цвећа, дјетелина, трава, воћа, дрвећа.

Своје илустроване ценовнике шаљем свакоме на захтев без трошка.

АДОЛФ ФИШЕР,

Банкарска, комисиона и шпедициона радња, Нови Сад до Јерменске цркве бр. 15. Прима транспортирање намештаја у нарочитим колима (Möbelwagen) у свима правцима извршива местне сеобе, транспорте машина и казана, обавља теретни подвоз до жељезнице и лађе као и утоваривање робе. 90 (7—15)

Власник и издавалац: деоничарско друштво »Браник«

Штампарија деоничарског друштва »Бранка«